

Is het zonneveld er ook voor jou?

Burgertevredenheidsonderzoek naar financiële participatie bij zonneparken

Eindrapport
In opdracht van RVO
Lilly Bogičević & Vera Buijs
5 oktober 2023

E:M+MA.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Introductie	3
Onderzoeksmethode	5
Resultaten	9
Bevindingen straatgesprekken met omwonenden	9
Bevindingen interviews contactpersonen zonneparken	14
Conclusie	18
Bijlagen	22
Bijlage 1. Achtergrond zonneparken	22
Bijlage 2. Topiclijst straatgesprekken omwonenden	30
Bijlage 3. Topiclijst interviews contactpersonen zonneparken	31

Introductie

De energietransitie wordt de komende jaren steeds zichtbaarder in het Nederlandse landschap. Door het hele land verschijnen grootschalige zonneweides, die bijdragen aan de verduurzaming van onze energievoorziening. Het veranderende landschap en de overlast die deze projecten opleveren maken dat vooral in de directe omgeving van projecten vaak beperkt draagvlak is. In een poging dit draagvlak te vergroten, kunnen omwonenden bij steeds meer projecten voor grootschalige energieopwekking in financiële zin deelnemen door middel van lokaal eigendom en financiële participatie.

In dit rapport bespreken we verschillende vormen van financiële omgevingsparticipatie bij zonneparken: draagt het onder omwonenden bij aan de burgertevredenheid over deze projecten voor grootschalige duurzame energieopwekking?

Onderzoeksvraag

EMMA is gevraagd om een kwalitatief onderzoek uit te voeren naar de burgertevredenheid van omwonenden bij verschillende vormen van financiële omgevingsparticipatie bij zonneparken. We hebben deze opdracht vertaald naar de volgende onderzoeksvraag:

In hoeverre dragen verschillende vormen van financiële omgevingsparticipatie bij grootschalige zonneparken bij aan burgertevredenheid over die projecten?

Bij burgertevredenheid kijken we naar twee aspecten:

1. De ervaren baten van onderhavige vorm van financiële participatie (bijvoorbeeld financieel, in lokale publieke voorzieningen of in lagere energiekosten);
2. De manier waarop overlast van het hernieuwbare energieproject wordt ervaren (bijvoorbeeld geluid, schittering of landschapsvervuiling) en draagvlak/steun voor het grootschalige energieproject.

Voor de verschillende vormen van financiële omgevingsparticipatie sluiten we aan bij de definities van de participatiemonitor en het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie (NP RES):

Lokaal eigendom: Mede-eigenaarschap, bijvoorbeeld via een energiecoöperatie;

Medefinanciering: Financiële participatie zonder lokaal eigendom. Omwonenden kunnen financieel deelnemen, bijvoorbeeld via aandelen of obligaties in een wind- of zonneproject;

Omgevingsfonds: Er kan een omgevingsfonds opgezet worden. Een deel van de financiële opbrengsten kunnen via dit fonds ingezet worden ten behoeve van de omgeving. Bijvoorbeeld voor natuurontwikkeling, een nieuw buurthuis, of een terugkerende vergoeding voor lokale verenigingen;

Omwonendenregeling: Met een omwonendenregeling ontvangen mensen die in de directe omgeving wonen een indirect voordeel. Bijvoorbeeld met korting op stroom afkomstig uit het project of door investeringen in het verduurzamen van hun woning.

Geen enkele vorm van financiële participatie: Er is geen financieel voordeel voor omwonenden.

Onderzoeksmethode

Voor dit onderzoek hebben we tien zonneparken door heel Nederland onderzocht en daarvoor interviews gehouden met contactpersonen van het betreffende zonnepark en straatgesprekken gevoerd met omwonenden.

Selectie zonneparken

Voor dit onderzoek hebben we door heel Nederland tien zonneparken geselecteerd. Voor de selectie hebben we gebruik gemaakt van de participatiemonitor van RVO, waarin alle zonneparken zijn meegenomen die een SDE-subsidie¹ hebben aangevraagd. Uit deze monitor hebben we alleen de zonneparken meegenomen die voldeden aan de volgende criteria:

- Het zonnepark is gerealiseerd
- Het zonnepark is grondgebonden (e.g., geen zon op dak of zon op water)
- De omvang van het zonnepark ligt tussen de 1 en 100 MW opgesteld vermogen

Vervolgens hebben we de zonneparken onderverdeeld in de volgende vijf categorieën van financiële omgevingsparticipatie, zoals in de introductie omschreven.

1. **Lokaal eigendom**
2. **Medefinanciering**
3. **Omgevingsfonds**
4. **Omwonendenregeling**
5. **Geen enkele vorm van participatie**

Zonneparken die in meer dan één van bovenstaande categorieën vielen hebben we buiten beschouwing gelaten². Vervolgens hebben we voor elke vorm van financiële participatie twee zonneparken geselecteerd, rekening houdend met:

- Maximaal één zonnepark per provincie;
- Twee zonneparken per vermogenscategorie (1-5 MW; 5-10 MW; 10-25 MW; 25-50 MW; 50-100 MW);
- Zoveel mogelijk spreiding in jaar van realisatie.

¹ SDE-subsidie staat voor subsidie Stimulering Duurzame Energieproductie. Zie voor meer informatie <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/sde/aanvragen/feiten-en-cijfers>

² Na inspectie van de geselecteerde zonneparken kwamen we erachter dat niet alle informatie over financiële omgevingsparticipatie up-to-date is. Sommige geselecteerde zonneparken bleken toch meerdere vormen van financiële omgevingsparticipatie te hebben en andere zonneparken hebben uiteindelijk gekozen voor een andere vorm dan oorspronkelijk de bedoeling was. Hierop hebben we onze definitieve selectie aangepast.

Uiteindelijk heeft dit geleid tot de volgende selectie van zonneparken die weergegeven wordt in Tabel 1.

Tabel 1. Selectie van tien zonneparken

Beoogde vorm	Uiteindelijke vorm	Provincie	Vermogen	Realisatie
Lokaal eigendom	Lokaal eigendom	Zeeland	25-50 MW	2019
Omwonendenregeling*	Lokaal eigendom	Drenthe	10-25 MW	2018
Medefinanciering	Medefinanciering	Utrecht	10-25 MW	2021
Medefinanciering	Medefinanciering	Noord-Brabant	25-50 MW	2018
Omgevingsfondsen	Omgevingsfondsen	Friesland	50-100 MW	2020
Omgevingsfondsen	Omgevingsfondsen	Overijssel	5-10 MW	2020
Lokaal eigendom*	Geen	Noord-Holland	5-10 MW	2016
Omwonendenregeling*	Geen	Gelderland	1-5 MW	2016
Geen	Geen	Groningen	50-100 MW	2020
Geen	Geen	Limburg	1-5 MW	2020

* Zonneparken met een andere vorm van financiële participatie dan oorspronkelijk beoogd.

De achtergrond van elk zonnepark is uitgebreid beschreven in Bijlage 1.

Tijdens de gesprekken met de contactpersonen van de zonneparken bleek dat bij drie van de tien geselecteerde zonneparken de beoogde vorm van financiële participatie niet daadwerkelijk is gerealiseerd of niet is voortgezet:

- Bij het zonnepark in Noord-Holland is het niet gelukt om financiële participatie te realiseren, door (aldus de projectontwikkelaar) veranderde regelgeving over de grootte van de straal van omwonenden die zouden kunnen deelnemen aan het lokale eigendom.
- In Drenthe is afgeweken naar een ander vorm van financiële participatie dan de oorspronkelijk beoogde omwonendenregeling. Er is uiteindelijk voor gekozen om via een schenking van een klein deel van het zonnepark gratis lokaal eigendom via een energietoewijzing aan te bieden aan direct omwonenden.
- In Gelderland was er sprake van een omwonendenregeling, welke na een vrij korte tijd niet meer werd toegepast. Initieel waren er maar weinig geïnteresseerden door

beperkte marketing van de oorspronkelijke energieleverancier en bij de latere overname door een andere energieleverancier verdween dit aanbod in het geheel.

Dit heeft geresulteerd in een andere verdeling tussen de verschillende vormen van financiële participatie dan oorspronkelijk beoogd. Hierdoor zitten er geen zonneparken met een (huidige) omwonendenregeling in de selectie en zijn er vier zonneparken zonder omgevingsparticipatie. Ondanks dat er in het zonnepark in Noord-Holland geen lokaal eigendom gerealiseerd is, zijn er wel twee zonneparken met lokaal eigendom in de selectie omdat daar in Drenthe naar is uitgeweken.

Gesprekken met omwonenden

Bij elk zonnepark zijn we in gesprek gegaan met mensen in de buurt. Hiervoor zijn we eerst naar het betreffende zonnepark gegaan. Wanneer daar mensen waren, hebben we hen aangesproken. Aangezien zonneparken veelal afgelegen liggen, zijn we vervolgens naar de dichtstbijzijnde markt of het dichtstbijzijnde winkelcentrum gegaan en hebben we mensen op straat aangesproken. We hebben uitsluitend gesprekken gevoerd met omwonenden: mensen die in de buurt van het zonnepark wonen, bijvoorbeeld in dezelfde gemeente. De afstand van het zonnepark naar de dichtstbijzijnde markt of het dichtstbijzijnde winkelcentrum varieerde van 300 meter tot 6 kilometer, met een gemiddelde afstand van 2,5 kilometer. In Tabel 2 wordt de maximale afstand weergegeven tussen het zonnepark en de markt of winkelcentrum waar we respondenten hebben gesproken. Op een aantal plekken hebben we eerst bij een markt of winkelcentrum dicht bij het zonnepark respondenten gesproken maar zijn we later uitgeweken naar een andere locatie om meer mensen aan te kunnen spreken. Over elk zonnepark hebben we tussen de 8 en 20 omwonenden gesproken. Het aantal gesprekken met omwonenden was met name afhankelijk van het weer. Bij slecht weer waren minder mensen geneigd om met ons in gesprek te gaan en onze vragen te beantwoorden. In totaal hebben we 139 omwonenden gesproken. Alle straatgesprekken hebben plaatsgevonden in augustus 2023. De topiclijst is te vinden in Bijlage 2.

Tabel 2. Maximale afstand van gesprekken met omwonenden

Zonnepark	Maximale afstand gesprekken
Zeeland	0,3 km
Drenthe	6,0 km
Utrecht	1,6 km
Noord-Brabant	3,0 km
Friesland	1,8 km
Overijssel	1,6 km
Noord-Holland	2,5 km
Gelderland	0,4 km
Groningen	3,7 km
Limburg	4,0 km
Gemiddeld	2,5 km

Gesprekken met contactpersonen

Voor elk van de tien geselecteerde zonneparken zijn we op zoek gegaan naar een contactpersoon bij het zonnepark die ons meer zou kunnen vertellen over de keuzes rond de vorm van financiële participatie, hoe omwonenden daarbij zijn betrokken en wat omwonenden van de financiële participatie vinden. Bijna elk zonnepark heeft een eigen website. Via de contactgegevens van de website hebben we contact opgenomen met het zonnepark. Dit bleek lastiger dan gedacht, omdat sommige websites niet meer up-to-date bleken en een paar zonneparken intussen zelfs van eigenaar zijn gewisseld. In een aantal gevallen hebben we contact opgenomen met de landelijke afdeling van de stroomaanbieders van het zonnepark.

Uiteindelijk hebben we bij alle zonneparken een contactpersoon kunnen bereiken. Dit waren veelal projectontwikkelaars en in een enkel geval de voorzitter van een energiecoöperatie. Op één contactpersoon na (Noord-Brabant) waren alle contactpersonen van de zonneparken bereid tot een online interview van ongeveer 45 minuten. Alle gesprekken hebben plaatsgevonden in augustus 2023. De topiclijst is te vinden in Bijlage 3.

Resultaten

Om tot de resultaten te komen zijn er bij elk zonnepark straatgesprekken met omwonenden gevoerd. De zonneparken hebben verschillende vormen van financiële omgevingsparticipatie. Daarnaast is bij elk zonnepark een interview gevoerd met een contactpersoon van het betreffende zonnepark. De resultaten worden daarom in de volgende twee onderdelen beschreven:

- Bevindingen straatgesprekken met omwonenden
- Bevindingen interviews met contactpersonen

Bevindingen straatgesprekken met omwonenden

De bevindingen uit de straatgesprekken met omwonenden worden uitgesplitst naar de twee eerder opgestelde aspecten van burgertevredenheid:

1. De ervaren baten van de onderhavige vorm van financiële participatie;
2. De manier waarop overlast van het zonnepark wordt ervaren en draagvlak/steun voor het zonnepark.

Aangezien het eerste aspect direct betrekking heeft op financiële omgevingsparticipatie, worden de resultaten van dit aspect het meest uitgelicht. De resultaten van het tweede aspect worden kort genoemd in relatie tot financiële omgevingsparticipatie.

1. Ervaren baten van financiële omgevingsparticipatie

In de straatgesprekken in dit onderzoek (N = 139) waren er geen respondenten die direct deelnemen aan financiële omgevingsparticipatie. Er waren twee respondenten met directe kennis die deelnemen. Een groot aantal respondenten heeft zelf zon op hun dak (het minst in Utrecht en Noord-Holland met respectievelijk 13% en 25% en het meest in Noord-Brabant en Zeeland met respectievelijk 70% en 73%). Dit is ook een veelgenoemde reden om niet deel te nemen aan financiële omgevingsparticipatie. Andere genoemde redenen om niet deel te nemen zijn dat respondenten er niet van weten, er niet voor in aanmerking komen, het niet voordelig genoeg of financieel interessant vinden en niet kunnen of willen investeren. Het blijkt dat respondenten vaak niet op de hoogte zijn van de mogelijkheden van financiële omgevingsparticipatie, niet altijd geïnteresseerd zijn en veelal niet deelnemen.

In Tabel 3 worden de bevindingen van de straatgesprekken met omwonenden (die in dit geval dus niet zelf deelnemen aan financiële participatie) per zonnepark weergegeven.

Hoewel een groot deel van de respondenten op voorhand niet weet wat financiële omgevingsparticipatie inhoudt, dat het een optie is bij het zonnepark bij hen in de buurt en niet zelf deelneemt, is de meerderheid positief over het bestaan ervan. Aanzienlijk meer

respondenten zijn positief dan negatief over financiële omgevingsparticipatie (25-77% positieve reacties vs. 0-25% negatieve reacties bij alle zonneparken). Bij de helft van de zonneparken waren er geen respondenten met een negatieve mening over financiële omgevingsparticipatie.

De respondenten die er wel negatief over zijn, zien het vaak als omkoperij of vinden het voordeel niet voldoende compenseren voor met name het uitzicht op een zonnepark.

Sommige respondenten zijn neutraal of geven een genuanceerde mening over de financiële omgevingsparticipatie (0-25% bij alle zonneparken).

"Ik denk dat men liever panelen op eigen dak neemt, omdat men toch eerder wantrouwend tegenover zo'n park zal staan. Daarnaast hebben mensen het krap dus investeren in een zonnepark is lastig."

Een aantal respondenten geeft aan dat de groep mensen die profiteert van financiële omgevingsparticipatie mag worden uitgebreid. Zo wordt er genoemd dat een grotere straal rond het zonnepark moet kunnen meeprofiteren en dat het ook voor mensen met beperkte middelen mogelijk en aantrekkelijk moet zijn om te participeren. Ook noemen respondenten dat het aanbod uitgebreider kan zijn, door verschillende vormen van financiële omgevingsparticipatie aan te bieden bij een zonnepark.

"Mooi dat mensen kunnen meeprofiteren. Ik denk wel dat eigendom of aandelen meer voor grote investeerders is dan voor gewone mensen. Zo'n omgevingsfonds is goed, dan kan het gaan naar mensen die het nodig hebben, naar kwetsbaren."

Hoewel de meeste respondenten positief zijn over inzet van financiële omgevingsparticipatie, lijkt het op basis van het huidige onderzoek niet de standaard dat omwonenden daadwerkelijk bereikt worden. Ze zijn niet op de hoogte en nemen geen deel aan de financiële omgevingsparticipatie.

Tabel 3. *Stratagesprekken met respondenten per zonnepark*

	Zeeland	Drenthe	Utrecht	Noord- Brabant	Friesland	Overijssel	Noord- Holland	Gelderland	Groningen	Limburg	Totaal / gemiddeld
Financiële participatie	Lokaal eigendom	Lokaal eigendom	Mede-financiering	Mede-financiering	Omgevings-fonds	Omgevings-fonds	Nee	Nee	Nee	Nee	
Aantal respondenten	15	21	8	10	19	18	8	13	15	12	139
Bekend met zonnepark	87%	43%	88%	70%	79%	39%	38%	92%	73%	17%	63%
Geïnfomeerd over komst zonnepark	7%	19%	0%	40%	21%	17%	13%	23%	20%	0%	16%
Positief over zonnepark	53%	39%	50%	40%	53%	50%	13%	69%	67%	25%	46%
Bekend met financiële participatie van dit zonnepark	13%	10%	25%	30%	11%	11%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	17%
Positief over financiële participatie	47%	58%	26%	25%	63%	73%	38%	85%	67%	0%	48%
Negatief over financiële participatie	7%	14%	25%	0%	0%	11%	13%	0%	0%	8%	8%
Neutraal/genuanceerd over financiële participatie	13%	14%	25%	25%	0%	17%	25%	0%	0%	0%	12%

Noot: Vanwege het gebruik van semigestructureerde interviews zijn niet alle vragen op dezelfde manier gesteld aan respondenten en niet alle respondenten hebben een duidelijk antwoord gegeven op de vragen. Het percentage in de tabel geeft weer hoeveel procent van de respondenten positief heeft geantwoord op de vraag, maar dat betekent niet dat de rest van de respondenten negatief heeft geantwoord. Zij kunnen ook neutraal hebben geantwoord of geen antwoord op deze vraag hebben gegeven. Wat betreft attitude t.o.v. financiële participatie zijn positief, negatief en neutraal/genuanceerd in de tabel weergegeven. Ook hier geldt dat niet alle respondenten hebben geantwoord.

In Tabel 4 worden de bevindingen weergegeven van de straatgesprekken met omwonenden, uitgesplitst naar wel of geen financiële omgevingsparticipatie bij het zonnepark. Ook hier gaat het om omwonenden die om eerdergenoemde redenen niet zelf deelnemen aan omgevingsparticipatie.

We zien dat respondenten wat vaker bekend zijn met de zonneparken waar wel financiële omgevingsparticipatie is dan bij de zonneparken waar dat niet het geval is. Bij de zonneparken met financiële omgevingsparticipatie zijn meer respondenten negatief en vaker neutraal/genuanceerd over financiële participatie dan bij de zonneparken zonder financiële omgevingsparticipatie. We zien geen trend in respondenten die wel/niet geïnformeerd zijn over de komst van het zonnepark en ook niet in hoe positief respondenten zijn over financiële participatie.

Tabel 4. Straatgesprekken met respondenten uitgesplitst naar wel of geen financiële omgevingsparticipatie

Financiële participatie	Ja (6 zonneparken)	Nee (4 zonneparken)	Gemiddeld
Aantal respondenten	91 (60%)	48 (40%)	
Bekend met zonnepark	68%	55%	63%
Geïnformeerd over komst	17%	14%	16%
Positief over zonnepark	48%	44%	46%
Positief over financiële participatie	49%	48%	48%
Negatief over financiële participatie	10%	5%	8%
Neutraal/genuanceerd over financiële participatie	16%	6%	12%

Noot: Vanwege het gebruik van semigestructureerde interviews zijn niet alle vragen op dezelfde manier gesteld aan respondenten en niet alle respondenten hebben een duidelijk antwoord gegeven op de vragen. Het percentage in de tabel geeft weer hoeveel procent van de respondenten positief heeft geantwoord op de vraag, maar dat betekent niet dat de rest van de respondenten negatief heeft geantwoord. Zij kunnen ook neutraal hebben geantwoord of geen antwoord op deze vraag hebben gegeven. Wat betreft attitude t.o.v. financiële participatie zijn positief, negatief en neutraal/genuanceerd in de tabel weergegeven. Ook hier geldt dat niet alle respondenten hebben geantwoord.

Uit het huidige onderzoek blijkt dat respondenten overwegend positief zijn over financiële omgevingsparticipatie in het algemeen, of het nu wel of niet aanwezig is in het zonnepark bij hen in de buurt. Respondenten die een positieve mening hebben over het zonnepark in hun buurt zijn ook bijna altijd positief over financiële omgevingsparticipatie. Respondenten die een sterk negatieve mening hebben over het zonnepark in hun buurt, zijn vaak ook niet positief over financiële omgevingsparticipatie. Veelgehoorde argumenten zijn dat het omkoperij is en dat uitzicht op een zonnepark hebben een

zwaarder wegend nadeel is. Respondenten met een neutrale of licht negatieve mening over het zonnepark vinden financiële omgevingsparticipatie vaak echter een goed idee.

2. Overlast van en draagvlak/steun voor het zonnepark

Een meerderheid van de respondenten vindt het prima dat er een zonnepark in de buurt ligt, zolang ze er zelf maar geen last van hebben. Het sentiment is veelal dat duurzame energieopwekking noodzakelijk is.

"Zolang ik er niet naast woon of er geen boerderij wordt weggehaald is het prima."

"Ik ben wel voor zonnevelden. We moeten toch iets."

"Als het echt nodig is moeten we wel, maar we moeten wel goed kijken wat een geschikte locatie is. Ja kan niet overal op tegen zijn."

"Ja, ik ben geen deskundige. Het moet maar. Het is niet mooi maar gelukkig wel goed verscholen."

Meerdere respondenten noemen financiële omgevingsparticipatie als een goede manier om het draagvlak onder omwonenden te vergroten.

"Goed dat dat er is. Mensen schrikken vast van zo'n zonnepark en dat je kunt meeprofiteren helpt waarschijnlijk bij de acceptatie en het draagvlak."

Naast financiële omgevingsparticipatie noemen respondenten ook enkele andere factoren die belangrijk zijn voor het draagvlak. Vaker genoemde voordelen van zonneparken zijn dat het goed verscholen ligt, duurzame energie oplevert, er meer energie opgewekt wordt en de voorkeur uitgaat naar een zonnepark boven een windpark. Vaker genoemde nadelen van zonneparken zijn dat het zonde is van de grond (landbouw, natuur of wonen), slecht is voor de bodem, de materialen niet duurzaam geproduceerd worden en een beperkte levensduur hebben en er sprake is van netcongestie en brandgevaar. Bij vrijwel alle zonneparken werd genoemd dat de voorkeur uitgaat naar zonneparken op daken in plaats van op grond. Ook werd bij vrijwel alle zonneparken genoemd dat zonneparken niet ten koste moeten gaan van landbouwgrond en natuur. Daarnaast maakten de respondenten zich bij vrijwel alle zonneparken ook zorgen over netcongestie, het vermogen van het netwerk en brandgevaar.

Bij zonneparken die goed verscholen of ver van woongebieden liggen, zoals in Noord-Brabant, Groningen en Limburg gaven respondenten veelal aan geen last te hebben van het zonnepark en waren de attitudes over het zonnepark dan ook overwegend positief.

Respondenten zien graag dat een zonnepark multifunctioneel gebruikt wordt. Voorbeelden die mensen noemen zijn het combineren met natuur, tuinieren of fruitteelt, het laten grazen van schapen en recreatie.

"Het is wel oké dat het er is, het is goed beschut en ze hebben ook gedacht aan de bijen en planten."

"We moeten toch op de een of andere manier energie krijgen. Prima dat het er ligt. Er moeten schapen bij."

"Als ze er toch voor kiezen is het wel een mooie vorm zo in combinatie met recreatie."

Het zonnepark in Gelderland is volgens een meerderheid van de respondenten daar bijzonder goed in het landschap ingepast. Het is een zonnepark, natuurpark en recreatiegebied waar geregeld mensen komen. Dit lijkt bij de respondenten mee te wegen in steun voor het zonnepark. We spraken zelfs een respondent die zich tegen zonnepanelen in het algemeen uitsprak, maar het betreffende zonnepark wel heel goed vond en vond dat andere zonneparken er een voorbeeld aan moeten nemen.

"Geweldig, het is ingebed in het park en het is groen, met allemaal andere functies zoals water, wandelen, beplanting, insectenhotel, een ontmoetingsplaats voor jongeren."

Bevindingen interviews contactpersonen zonneparken

De bevindingen uit de interviews met contactpersonen van de zonneparken worden uitgesplitst naar algemene bevindingen en bevindingen per vorm financiële omgevingsparticipatie. De geïnterviewde contactpersonen hebben niet enkel over de onderhavige vorm van financiële omgevingsparticipatie in het betreffende zonnepark gesproken, maar wijdden vaak ook uit over hun ervaringen met en meningen over andere vormen. Daarom is hier onderscheid gemaakt in de besproken onderwerpen per vorm financiële omgevingsparticipatie en niet per (contactpersoon van het) zonnepark. De bevindingen van de interviews met contactpersonen van de zonneparken zonder financiële omgevingsparticipatie (Noord-Holland, Gelderland, Groningen en Limburg) zijn hier dus ook opgenomen.

Algemeen

Een meerderheid van de contactpersonen noemt dat het een voorwaarde is dat omwonenden kunnen meeprofiteren van de opgewekte stroom. Ze moeten betrokken worden in de financiële baten. Er wordt aanbevolen om als projectontwikkelaar en

gemeente te luisteren naar omwonenden en hen te betrekken bij de realisatie van financiële participatie. Een voorbeeld hiervan is dat omwonenden bij het zonnepark in Overijssel doelen konden aandragen voor een omgevingsfonds. Wanneer een zonnepark direct in het zicht van omwonenden ligt, is er vaak boosheid en willen zij helemaal niet financieel participeren.

Er wordt ook enige kritiek geleverd op verschillende vormen van financiële omgevingsparticipatie. De sterke voorkeur van de overheid voor lokaal eigendom of medefinanciering is vooral voordelig voor mensen met financiële middelen. Niet iedereen profiteert dus makkelijk mee van het zonnepark. Aangezien niet iedereen over genoeg middelen beschikt en om meer mensen aan te spreken, wordt het aanbieden van meerdere vormen van financiële omgevingsparticipatie binnen één project geadviseerd. Hoewel het voor de projectontwikkelaar eenvoudiger is om slechts één vorm aan te bieden, werkt het goed voor het draagvlak om bijvoorbeeld een omgevingsfonds, medefinanciering en een omwonendenregeling met lokale stroom binnen één project aan te bieden.

Ook werd er bij enkele zonneparken genoemd dat het postcoderoosgebied – dat wil zeggen welke adressen in aanmerking komen voor de financiële omgevingsparticipatie – bij lokaal eigendom, medefinanciering en een omwonendenregeling te klein zou zijn, waardoor maar weinig mensen kunnen participeren en wordt er aangeraden om deze uit te breiden. De contactpersoon van het zonnepark in Noord-Holland gaf dan ook aan dat dit de reden is dat er geen lokaal eigendom is gerealiseerd. Er vielen volgens deze contactpersoon niet genoeg adressen van omwonenden binnen het postcoderoosgebied om lokaal eigendom aan te bieden.

Lokaal eigendom (Zeeland & Drenthe)

De ervaringen van projectontwikkelaars in samenwerking met energiecoöperaties met lokaal eigendom zijn wisselend. Sommige contactpersonen gaven aan dat energiecoöperaties niet altijd beschikken over voldoende financiën en kennis om alle verantwoordelijkheden van het mede-eigenaarschap te kunnen dragen. Andere contactpersonen werken juist graag samen met energiecoöperaties, omdat zij over motivatie en kennis beschikken, zich inzetten bij het beheer en zorgen voor een groter draagvlak onder omwonenden. Mensen die deelnemen aan lokaal eigendom als lid van een energiecoöperatie lijken meer gemotiveerd te zijn voor de energietransitie dan door het financiële voordeel dat het oplevert. Ook valt op dat leden betrokken raken. Wanneer ze zich verantwoordelijk voelen, een deel van het zonnepark beheren en het ook financieel wat oplevert, zijn deze omwonenden vaak positief. Er wordt genoemd dat het vaak oudere en hoger opgeleide mensen zijn die deelnemen aan deze vorm van financiële participatie. Een mogelijke reden die hiervoor wordt aangedragen is dat wellicht niet iedereen over genoeg middelen beschikt om deel te nemen.

Medefinanciering (Utrecht & Noord-Brabant)

Een van de contactpersonen geeft aan dat medefinanciering goed werkt en dat zich voldoende mensen aanmelden. Bij het zonnepark in Utrecht geeft de contactpersoon aan dat het kopen van obligaties (bij medefinanciering) eerst is opengesteld voor omwonenden en daarna voor burgers van heel Nederland. Naar schatting is er 30-40% aan omwonenden verkocht en 60-70% aan overige burgers. Hieruit blijkt dat de obligaties inderdaad verkocht worden, maar dat het financiële voordeel niet alleen naar direct omwonenden gaat.

Over het zonnepark in Noord-Brabant is geen interview gehouden.

Omwonendenregeling (geen zonnepark)

Hoewel twee van geselecteerde zonneparken van plan waren een omwonendenregeling op te zetten, is dit bij beide zonneparken nu niet het geval. In het zonnepark in Drenthe is afgeweken van het oorspronkelijke plan naar lokaal eigendom. De projectontwikkelaar heeft hiervoor gekozen omdat bij een omwonendenregeling met lokale stroom niet bewezen kan worden dat energieleveranciers daadwerkelijk lokale stroom aanbieden. Alle opgewekte stroom gaat gezamenlijk het net op en wordt van daaruit gedistribueerd. In het zonnepark in Gelderland is de omwonendenregeling na korte tijd opgeheven, omdat er maar weinig geïnteresseerden waren en bij de wisseling van energieleverancier het aanbod verdween.

Omgevingsfonds (Friesland & Overijssel)

Voor projectontwikkelaars is het inzetten van een omgevingsfonds een makkelijke vorm van financiële omgevingsparticipatie. Vervolgens is er echter weinig zeggenschap over hoe het geld wordt besteed en wie er daadwerkelijk profijt van heeft. Zo geeft de contactpersoon bij het zonnepark in Friesland aan dat het zonde is als het voordeel niet naar de directe omgeving gaat, maar in plaats daarvan naar de hele gemeente. Het is voor deze contactpersoon niet helder waar het omgevingsfonds precies naartoe gaat. Een aantal contactpersonen geeft aan dat meestal door de gemeente een persoon (vaak een vrijwilliger) wordt aangesteld om het omgevingsfonds te beheren en dat dat ook kostbaar kan zijn, waardoor er weinig geld overblijft voor de omgeving. Bij het zonnepark in Overijssel worden direct donaties gedaan aan drie doelen, die zijn aangedragen door omwonenden. Het steunen van lokale initiatieven met een omgevingsfonds kan wel het draagvlak vergroten. Ook geven enkele contactpersonen aan dat de sociale kant van een omgevingsfonds goed is. Zo kunnen omwonenden op een passieve manier participeren. Ook kunnen omwonenden met mindere middelen zo toch profijt hebben van het zonnepark in hun buurt.

Noot

De helft van de contactpersonen gaf aan dat er in de laatste jaren veel ontwikkelingen zijn geweest op het gebied van regelgeving, techniek en landschapsinpassing bij zonneparken. Ze gaven vaak aan dat sommige zaken in het betreffende zonnepark inmiddels achterhaald zijn gezien deze snelle ontwikkelingen.

"De ontwikkeling van zonneparken heeft een vogelvlucht genomen. Destijds was het een grote investering. De regio moest maar accepteren dat er een zonnepark kwam. De gemeente wilde toen wel echt omwonenden betrekken en participatie aanbieden, hen een stem en voordeel geven. Zij liepen daar toen wel op vooruit. Toen heeft dit project een prijs gewonnen, maar nu is het de standaard en een minimale eis." (Ingebruikname project eind 2018)

"Er waren toen heel veel initiatieven maar niemand was nog zo ver als wij. Het verbaasde de Rijksoverheid ook hoe ver we waren en dat we al een vergunning hadden." (Ingebruikname project half 2016)

"Wij waren een beetje aan het pionieren. Nu is het toch meer doorontwikkeld en is het wel al uitgevonden, dus gaat het waarschijnlijk allemaal soepeler dan vroeger. (Ingebruikname project half 2019)

"Dit zonnepark heeft geen financiële omgevingsparticipatie. Dat was toen nog niet echt aan de orde en het was financieel ook niet nodig om extern geld op te halen." (Ingebruikname project eind 2020)

Conclusie

In het huidige onderzoek hebben we verschillende vormen van financiële omgevingsparticipatie onderzocht. Hierbij staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

In hoeverre dragen verschillende vormen van financiële omgevingsparticipatie bij grootschalige zonneparken bij aan burgers tevredenheid over die projecten?

Hierbij werd gekeken naar de volgende twee aspecten met betrekking tot burgers tevredenheid:

1. De ervaren baten van onderhavige vorm van financiële participatie;
2. De manier waarop overlast van het zonnepark wordt ervaren en draagvlak/steun voor het zonnepark.

De conclusies van het eerste aspect worden als eerst uitvoerig beschreven, aangezien dit specifiek betrekking heeft op financiële omgevingsparticipatie. De conclusies van het tweede aspect worden vervolgens kort beschreven.

De eerste belangrijke bevinding van het huidige onderzoek betreft de realisatie van en het betrekken van omwonenden bij financiële omgevingsparticipatie bij grootschalige zonneparken. Uit de oorspronkelijke selectie van zonneparken en uit de interviews met contactpersonen van de uiteindelijk geselecteerde zonneparken blijkt dat de beoogde vorm van financiële omgevingsparticipatie niet altijd gerealiseerd wordt en soms weer verdwijnt. In sommige gevallen wordt er uitgeweken naar een andere, volgens de projectontwikkelaar, gemeente of omwonenden passendere, vorm van financiële participatie. In andere gevallen wordt er echter geen andere vorm toegepast en is er sprake van een zonnepark zonder financiële omgevingsparticipatie voor omwonenden. Voldoende bestaande financiële middelen bij de projectontwikkelaar zonder lokaal eigendom of medefinanciering, te weinig omwonenden binnen het postcoderoosgebied, een onvoldoende aantrekkelijk financieel voordeel voor omwonenden en onvoldoende interesse van omwonenden in deelname zijn hiervoor opgegeven redenen.

Binnen dit onderzoek hebben we geen omwonenden kunnen spreken die daadwerkelijk deelnamen aan financiële omgevingsparticipatie bij een grootschalig zonnepark in de buurt. De redenen die omwonenden gaven om niet deel te nemen waren veelal dat ze zelf zonnepanelen hebben of op andere manieren bezig zijn met verduurzaming, niet op de hoogte zijn van het zonnepark of de financiële participatie, er niet voor in aanmerking komen, het niet voordelig genoeg vinden, of niet kunnen of willen investeren. Daarnaast gaat het bij sommige zonneparken maar om een relatief klein aandeel dat wordt gebruikt voor financiële omgevingsparticipatie of gaat het naar een kleiner percentage omwonenden dan naar overige burgers van Nederland, wat ook kan verklaren waarom maar weinig omwonenden deelnemen. Kortom, deze bevindingen wijzen erop dat het niet

vanzelfsprekend is dat veel omwonenden bereikt worden met financiële omgevingsparticipatie bij grootschalige zonneparken.

De tweede belangrijke bevinding gaat over hoe omwonenden denken over het aanbod van financiële omgevingsparticipatie. Hoewel er geen deelnemende omwonenden waren binnen het huidige onderzoek, is wel onderzocht hoe deze omwonenden denken over het aanbod van financiële omgevingsparticipatie. Omwonenden *die zelf niet actief deelnemen* blijken overwegend positief over financiële omgevingsparticipatie in het algemeen, ongeacht of het aangeboden wordt bij het zonnepark bij hen in de buurt.

Uit gesprekken met omwonenden en contactpersonen van de zonneparken blijkt dat omwonenden met een positieve mening over het zonnepark in hun buurt of omwonenden met interesse in de energietransitie veelal positief zijn over financiële omgevingsparticipatie, meer betrokkenheid tonen en sneller geneigd lijken om deel te nemen. Andersom blijkt zowel uit gesprekken met omwonenden als met contactpersonen dat de omwonenden die een sterk negatieve mening hebben over het zonnepark of direct aangrenzend aan het zonnepark wonen, ook negatief zijn over financiële omgevingsparticipatie. Omwonenden met een neutrale of licht negatieve mening over het zonnepark zijn vaak echter wel positief te spreken over financiële omgevingsparticipatie. Mogelijk is er winst in interesse en draagvlak te behalen bij deze middengroep.

Zowel omwonenden als contactpersonen van de zonneparken dragen uit dat financiële omgevingsparticipatie voor meer omwonenden aantrekkelijk en haalbaar zou kunnen zijn. Er zouden mogelijk meer omwonenden bereikt kunnen worden door meerdere vormen van financiële omgevingsparticipatie aan te bieden. Ook het aanbieden aan omwonenden binnen een grotere straal rondom zonneparken zou ervoor kunnen zorgen dat financiële omgevingsparticipatie vaker gerealiseerd wordt en meer geïnteresseerden bereikt.

Tenslotte zijn er naast en ondanks het aanbod van financiële omgevingsparticipatie ook andere factoren die een rol spelen in de ervaren overlast van en draagvlak en steun voor grootschalige zonneparken. Multifunctioneel grondgebruik, geen zicht op het zonnepark, een goede landschapsinpassing en behoud van natuur en landbouwgrond zijn naast financiële omgevingsparticipatie ook belangrijk voor omwonenden.

Beperkingen van het huidige onderzoek

In het huidige onderzoek bleken geen van de omwonenden actief deel te nemen aan de financiële omgevingsparticipatie. Hoewel het een belangrijke bevinding is dat maar weinig mensen bereikt worden of interesse hebben in deelname, zijn de ervaringen van deze omwonenden niet volledig toereikend om te weten hoe omwonenden die wel deelnemen het aanbod van financiële omgevingsparticipatie ervaren. Aanvullend aan dit onderzoek is daarom besloten om via de contactpersonen mensen te bereiken die daadwerkelijk hebben deelgenomen aan financiële omgevingsparticipatie (specifiek aan lokaal eigendom als lid van een energiecoöperatie). De resultaten hiervan worden opgenomen in een addendum.

De tweede beperking is dat zonneparken zonder financiële omgevingsparticipatie oververtegenwoordigd zijn in de huidige studie (4/10), doordat bij twee van de tien geselecteerde zonneparken geen financiële omgevingsparticipatie is gerealiseerd hoewel dat wel beoogd was. Dit vermoelijkt de vergelijking tussen de vijf verschillende vormen van financiële omgevingsparticipatie en kan een vertekend beeld geven. Zo zijn er bijvoorbeeld geen zonneparken waar uiteindelijk een omwonendenregeling is gerealiseerd. Desondanks is er nog steeds een goede verdeling tussen zonneparken met (6) en zonder (4) financiële omgevingsparticipatie, wat een vergelijking tussen zonneparken met en zonder financiële omgevingsparticipatie wel mogelijk maakt. Daarnaast is het, zoals eerder genoemd, een belangrijke bevinding van dit onderzoek dat lang niet bij alle zonneparken de beoogde vorm van financiële omgevingsparticipatie ook daadwerkelijk gerealiseerd wordt en omwonenden bereikt.

De derde beperking van dit onderzoek is dat er geen zonneparken met meerdere vormen van financiële omgevingsparticipatie binnen één project zijn meegenomen, hoewel deze projecten wel bestaan. Om een vergelijking te kunnen maken tussen de onderhavige vormen van financiële omgevingsparticipatie zijn alleen zonneparken geselecteerd die geen of slechts één vorm aanbieden. Het is mogelijk dat omwonenden (die deelnemen) anders denken over het aanbod van financiële participatie bij zonneparken waar een keuze bestaat tussen meerdere vormen.

Reflectie

Uit dit onderzoek komen drie punten voor verdere reflectie naar voren. Ten eerste blijkt uit gesprekken met omwonenden en contactpersonen dat het per project sterk verschilt in hoeverre de omgeving wordt meegenomen in de financiële omgevingsparticipatie. Bij sommige zonneparken zijn alleen de mensen die direct aan het zonnepark wonen meegenomen in de participatie, bij een ander zonnepark kon uiteindelijk iedereen uit Nederland mee profiteren. Een aantal projectontwikkelaars geeft aan het lastig te vinden om hier een goede keuze in te maken. Een aantal omwonenden geeft ook aan dat zij wellicht interesse zouden hebben maar niet zijn benaderd, omdat ze niet binnen de juiste straal rond het zonnepark woonden. Het is aan te bevelen om te reflecteren op het gewenste bereik van de financiële omgevingsparticipatie voor omwonenden.

Ten tweede blijkt dat de participatiemonitor niet altijd up-to-date is ten aanzien van de daadwerkelijke vorm van financiële omgevingsparticipatie bij de zonneparken. Bij sommige zonneparken is uiteindelijk gekozen voor een andere vorm van financiële omgevingsparticipatie en bij andere zonneparken heeft uiteindelijk helemaal geen financiële participatie plaatsgevonden. Het is aan te bevelen om te reflecteren op welke wijze de monitor goed up-to-date gehouden kan worden.

Ten derde bleek het bij sommige zonneparken erg lastig om een contactpersoon te bereiken. Websites blijken niet actueel en sommige zonneparken zijn zelfs van eigenaar verwisseld. Hoewel de projectontwikkelaar vaak goed contact heeft met omwonenden die direct aan het zonnepark wonen, is het voor de omgeving iets verder van het zonnepark mogelijk lastig om de juiste persoon over het zonnepark te kunnen spreken wanneer daar

behoefte aan is. Het is aan te bevelen om te reflecteren op de plek waar omwonenden terecht kunnen met vragen en klachten over het zonnepark bij hen in de buurt.

Bijlagen

Bijlage 1. Achtergrond zonneparken

Over elk zonnepark hebben we online informatie opgezocht en informatie gevraagd aan de contactpersonen. In deze bijlage staat de achtergrondinformatie die we op deze manier hebben verzameld over de onderzochte zonneparken.

Lokaal eigendom

Zeeland

Een van de zonneparken met lokaal eigendom ligt in Zeeland aan de rand van een stad. Het heeft een geïnstalleerd vermogen van 25-50 MW en is gerealiseerd in 2019.

De stad heeft veel monumenten waarbij het niet altijd even makkelijk is om duurzaam energie op te wekken. De gemeente nam daarom het initiatief voor een energiecoöperatie om mensen deel te laten nemen aan het plaatsen van zonnepanelen. In 2017 werd een energiecoöperatie opgericht. Vanaf augustus 2019 wordt er stroom geleverd aan het zonnepark en is de financiële omgevingsparticipatie officieel van start gegaan.

Binnen een straal van 5-6 km van de binnenstad wordt er stroom geleverd via het zonnepark. Voor het zonnepark gebruikte de gemeente landbouwgrond die vanuit baggerprojecten is opgebouwd. Inmiddels is de grond opgekocht door een ander bedrijf. Van de 870 zonnepanelen liggen 170 panelen op een loods van de gemeente en 700 panelen zijn in het zonnepark geplaatst. Gemiddeld hebben de 98 deelnemers elk 9 zonnepanelen.

Omwonenden kunnen certificaten van zonnepanelen kopen bij de energiecoöperatie. Daarmee delen ze niet alleen in de opbrengst van de energie, maar is de energiecoöperatie ook verantwoordelijk voor het beheer en behoud van de installaties. Jaarlijks krijgen mensen met een certificaat de energiebelasting terug op hun energieverbruik. Binnen 15 jaar verdienen omwonenden het certificaat terug én leveren ze een bijdrage aan de energietransitie.

De regeling duurt 15 jaar. Na 15 jaar wordt door de leden van de energiecoöperatie besloten wat er met de zonnepanelen gebeurt. Ze kunnen verkocht worden of ze kunnen gebruikt blijven worden tegen een grotere financiële oplevering. Mensen die hun certificaat willen verkopen, kunnen dat verkopen aan mensen die op de wachtlijst staan.

Drenthe

Het tweede zonnepark met lokaal eigendom ligt in Drenthe, gelegen tussen twee dorpen, waarvan een van de dorpen direct zicht heeft op het zonnepark en het andere dorp van een afstand zich heeft op het zonnepark. Het heeft een geïnstalleerd vermogen van 10-25 MW en is gerealiseerd in 2018.

Een deel hiervan is geschonken (ongeveer 1 ha) aan de omwonenden van beide dorpen, via een energiecoöperatie. De omwonenden beheren en onderhouden de zonnepanelen zelf. In eerste instantie was het de bedoeling om gebruik te maken een omwonendenregeling met lokale stroom. De projectontwikkelaar gaf aan dat hier niet voor is gekozen omdat energieleveranciers niet kunnen aantonen dat de stroom daadwerkelijk vanuit een specifiek zonnepark wordt aangeleverd. Daarom is er gekozen voor een energiecoöperatie. Door lokaal eigendom zijn omwonenden en ondernemers samen, deels of helemaal, eigenaar van zonnepanelen. Zij kunnen meebeslissen over het project en over de opbrengsten. Op die manier hebben de omwonenden zeggenschap.

Het bestuur van de energiecoöperatie bestaat uit vijf burens. Het bestuur heeft omwonenden uit de twee dorpen uitgenodigd lid te worden. In plaats van certificaten te kopen, konden mensen zich gratis aanmelden voor het project. Van de omzet wordt dit deel van het zonnepark beheerd en wordt de winst uitgekeerd. De leden besparen een paar honderd euro per jaar op hun energierekening door belastingvoordeel.



Afbeelding 1. Zonnepark in Drenthe

Medefinanciering

Utrecht

Een van de zonneparken met medefinanciering ligt in Utrecht. Het heeft een geïnstalleerd vermogen van 10-25 MW en is gerealiseerd in 2021.

In Utrecht werd een stuk landbouwgrond verbouwd tot een zonnepark. De landbouwgrond bleek volgens de contactpersoon van slechte kwaliteit te zijn en was drassig. Ook waren er geen direct omwonenden (er grensden geen woningen aan de grond) en dus leek het een goede locatie voor een zonnepark. Daar besloot de gemeente om via de inkoop van obligaties omwonenden erbij te betrekken. Tien procent van het zonnepark werd opengesteld voor omwonenden en burgers van Nederland.

De gemeente informeerde omwonenden en andere geïnteresseerden over het zonnepark door middel van informatieavonden, flyers en brieven. Tijdens het proces zijn er geen bezwaren ingediend en werden er geen suggesties aangedragen. Er werd een onderzoek uitgevoerd, advies uitgebracht en een plan gemaakt waarbij er ook aandacht was voor ecologie en beplanting. Zo is er in het zonnepark een bijenhotel, een drasplaszone en zijn bepaalde delen van het stuk grond onder water gezet. Inmiddels is er rondom het zonnepark voor gezorgd dat geen enkele omwonende uitkijkt op het zonnepark.

Omwonenden kregen als eerst de gelegenheid om in te schrijven voor obligaties. Met een obligatie investeert een inwoner in de realisatie en onderhoud van een zonnepark. Naar schatting is er 30-40% van de obligaties naar mensen in de omgeving gegaan en de rest (60-70%) naar overige burgers in Nederland. De minimale inleg was 1 obligatie van 1000eu.

De obligatielening heeft een looptijd van ongeveer 16 jaar en 4 maanden. De rente op de obligatielening bedraagt 5% op jaarbasis en wordt per halfjaar betaald. De minimale inleg is 1 obligatie van €1.000.

Noord-Brabant

Het tweede zonnepark met medefinanciering ligt in Noord-Brabant. Het heeft een geïnstalleerd vermogen van 25-50 MW en is gerealiseerd in 2018.

De contactpersoon van dit zonnepark was niet bereid tot een interview. De informatie komt daarom uit openbare bronnen zoals de website.

Vanaf eind 2018 wordt er aan 12.600 huishoudens stroom geleverd. De 155.000 panelen staan op 60 hectare grond op minstens 800 meter afstand van de dichtstbijzijnde bebouwde kom.

Er heeft een crowdfunding-actie plaatsgevonden. Hierdoor zijn er 96 particuliere medefinanciers die gezamenlijk €250.000 investeerden. De investeerders komen uit de

wijk waar het zonnepark aan ligt en uit de rest van Nederland. Zij kunnen in ruil voor hun bijdrage elke 6 maanden, over een periode van 5 jaar, rentebetalingen verwachten.

Omgevingsfonds

Friesland

Een van de zonneparken met een omgevingsfonds ligt in Friesland, is gerealiseerd in 2020 en heeft een geïnstalleerd vermogen van 50-100 MW.

De projectontwikkelaar heeft het afgesproken bedrag van het omgevingsfonds, ongeveer 4% van de verwachte netto-opbrengst, in 2019 in één keer overgemaakt naar de gemeente. Het gaat om €203.640. Doelen van het omgevingsfonds zijn de verbetering van de leefbaarheid, de natuur, het landschap en de omgevingskwaliteit. De projectontwikkelaar weet niet precies wat er met dit omgevingsfonds is gebeurd. Wel waren er vanaf het begin zorgen of het geld wel echt bij omwonenden terecht zou komen en niet breder binnen de gemeente zou worden ingezet. Daarnaast vreest de projectontwikkelaar dat het meeste geld wordt uitgegeven aan het beheer van het omgevingsfonds.

In 2017 en 2018 heeft participatie met omwonenden plaatsgevonden. Omwonenden die in een straal van 550 meter rond het zonnepark wonen hebben hierover een brief ontvangen. Ook heeft de projectontwikkelaar in dit gebied huisbezoeken gedaan. Deze straal is gekozen omdat deze omwonenden grofweg zicht hadden op het zonnepark vanaf hun woning. Tijdens de participatiebijeenkomst is de keuze voorgelegd voor een obligatielening of een omgevingsfonds. De voorkeur ging uit naar een omgevingsfonds. Daarnaast kregen omwonenden een klein bedrag voor planschade (rond de 500 euro) en konden omwonenden korting krijgen op het aanschaffen van eigen zonnepanelen voor op het dak. Ongeveer 15 omwonenden hebben gebruik gemaakt van de planschade en ongeveer 12 omwonenden hebben gebruik gemaakt van de korting op zonnepanelen.

Overijssel

Het tweede zonnepark met een omgevingsfonds ligt in Overijssel, is ook gerealiseerd in 2020 en heeft een geïnstalleerd vermogen van 5-10 MW.

In september 2020 werd het zonnepark in gebruik genomen. Het stuk grond hoorde bij een industrieterrein en was een optie voor uitbreiding van het industrieterrein. Dat bleek moeilijker te realiseren dan gedacht vanwege losliggende landbouwgrond en daarom werd het stuk grond uiteindelijk een zonnepark. Het definitieve gebied voor het zonnepark is kleiner geworden dan het oorspronkelijke plan, op verzoek van de omwonenden.

De direct omwonenden (acht omwonenden die binnen een door de gemeente bepaalde straal van het zonnepark wonen) werden betrokken bij het project. Zij werden op de hoogte gehouden van de plannen en mochten opties aandragen voor de ontvangers van de

donaties van het omgevingsfonds. In een later stadium werd er ook een informatieavond georganiseerd voor een breder publiek.

Normaal gesproken wordt het omgevingsfonds beheerd door de gemeente of een vrijwilliger van de gemeente, maar in dit geval gaat het om een vaste donatie aan bestaande doelen. De groep omwonenden droeg negen verschillende lokale instanties aan voor het ontvangen van de donaties. De gemeente besloot om de drie meest genoemde instanties hiervan te kiezen. Deze instanties ontvangen elk €1.000 per jaar voor een periode van 25 jaar via het omgevingsfonds.



Afbeelding 2. Zonnepark in Overijssel

Omwonendenregeling

De twee zonneparken die waren geselecteerd met een omwonendenregeling als beoogde participatievorm, bleken uiteindelijk geen omwonendenregeling (meer) te hebben. We kunnen deze vorm van financiële omgevingsparticipatie daarom slechts beperkt meenemen in deze rapportage. De zonneparken zijn wel meegenomen in het onderzoek, maar vallen nu onder een andere categorie. In Drenthe is gekozen voor lokaal eigendom in plaats van een omwonendenregeling en in Gelderland is de omwonendenregeling na korte tijd gestopt, om welke reden het zonnepark nu geschaard wordt onder geen financiële omgevingsparticipatie).

Geen financiële participatie

Noord-Holland

Een van de zonneparken zonder financiële participatie ligt in Noord-Holland. Het heeft een geïnstalleerd vermogen van 5-10 MW en is gerealiseerd in 2016.

In Noord-Holland was het in eerste instantie de bedoeling om een zonnepark te realiseren met lokaal eigendom, waarbij omwonenden certificaten voor zonnepanelen kunnen kopen. De aanmeldingen hiervoor waren opengesteld voor omwonenden van de betreffende stad en er was veel animo. Helaas moesten veel mensen teleurgesteld worden. Zeventig procent van de zonnepanelen was al verdeeld toen bleek dat lokaal eigendom niet mogelijk was. Volgens de contactpersoon waren er voor lokaal eigendom niet voldoende omwonenden binnen het postcoderoosgebied.

De gemeente was erg betrokken bij het ontwikkelen van het zonnepark. Omwonenden waren bijvoorbeeld bang voor geluidsoverlast en straling van het zonnepark, maar werden vooraf gerustgesteld dat ze zich daar geen zorgen over hoefden te maken. Achteraf zijn er toch een paar bezwaren binnengekomen. Eén daarvan werd ingediend door een omwonende die vee in de omgeving had en zich daar zorgen over maakte. Deze omwonende spande een rechtszaak aan, maar werd door de rechter in het ongelijk gesteld.

Vervolgens kon de bouw van het zonnepark beginnen. Daarbij werd rekening gehouden met een grotere vrije buffer langs de kanten en zijn er hierdoor een paar duizend zonnepanelen minder geplaatst.



Afbeelding 3. Zonnepark in Noord-Holland

Gelderland

Een tweede zonnepark zonder financiële participatie ligt in Gelderland. Het heeft een geïnstalleerd vermogen van 1-5 MW en is gerealiseerd in 2016.

In Gelderland begon het zonnepark als een project met een omwonendenregeling met een aanbod voor omwonenden met korting op lokale stroom. De oorspronkelijke energieleverancier lanceerde een website voor de marketing, die echter niet goed bleek te werken. Dat leverde weinig aanmeldingen op. Na twee jaar werd het bedrijf overgenomen door een andere energieleverancier, waarbij het aanbod op lokale stroom verdween. Er is

toen geen andere vorm van financiële participatie gerealiseerd. De contactpersoon geeft aan dat het stichtingsbestuur van het zonnepark ervoor openstaat om in de toekomst mogelijk een andere vorm van financiële omgevingsparticipatie te realiseren.

Het zonnepark werd met medefinanciering vanuit de provincie gerealiseerd. Ondanks de beperkte financiële middelen is er geprobeerd om een mooie groenstructuur te creëren. Dit gebeurde in overleg met de omwonenden. Via een stichting waar twee omwonenden aan deelnemen, zijn omwonenden bij het beheer van het zonnepark betrokken. De stichting wil de natuur optimaal beheren en groene zonneparken stimuleren. Hiervoor geven ze rondleidingen en presentaties door het hele land. De stichting is momenteel op zoek naar versterking om meer activiteiten te verzorgen en voor meer betrokkenheid te zorgen.

Na 25 jaar wordt het zonnepark opgeheven en kan de gemeente er bijvoorbeeld huizen bouwen. In de tussentijd is de groenvoorziener van het zonnepark ook een sociale werkaanbieder. Door weinig betrokkenheid worden er alleen niet veel activiteiten georganiseerd in het zonnepark.

Groningen

Een van de twee zonneparken die geselecteerd is op geen financiële participatie ligt in Groningen. Het heeft een geïnstalleerd vermogen van 50-100 MW en is gerealiseerd in 2020.

Financiële participatie was volgende de projectontwikkelaar toen niet aan de orde en extra financiële middelen waren niet nodig. Daarom is er niet gekozen voor financiële participatie.

Eén van de speerpunten van de projectontwikkelaar is extra aandacht voor biodiversiteit en natuur. Eerder was het stuk grond landbouwgrond. Voor de projectontwikkelaar is dat niet ideaal, omdat landbouwgrond niet erg biodivers is. Toch werd er een doorgang voor reeën gecreëerd en rondom het zonnepark werd een beukenhaag aangeplant. Daarnaast plantte de projectontwikkelaar bomen aan de zuidkant van het zonnepark en wordt dat deel niet gebruikt voor zonnepanelen.

De projectontwikkelaar organiseerde een aantal informatieavonden waar omwonenden informatie kregen en feedback konden geven op de plannen. Niet alleen omwonenden kwamen hierop af, maar ook organisaties zoals GasUnie. Veel van de zorgen van omwonenden gingen over het uitzicht op het zonnepark en, in bredere zin, over hoe het zonnepark in de omgeving past en welke invloed dit heeft op het landschap. Door middel van beplanting, hekwerk en ophoging van de grond probeerde de projectontwikkelaar het zonnepark aan het zicht te onttrekken. Met een landschapsplan werd er gekeken naar de omgeving en de oorspronkelijke functie van het landschap.

Omwonenden waren ook bezorgd over het verkeer tijdens de bouw. De projectontwikkelaar besloot daarop om een andere aanrijdroute te kiezen. Nog steeds wordt er veel overlegd met omwonenden nu het zonnepark eenmaal in werking is. Er is

bijvoorbeeld veel contact met de direct omwonende (wiens perceel direct aan het zonnepark grenst) die een boerderij naast het zonnepark.



Afbeelding 4. Zonnepark in Groningen

Limburg

Het andere geselecteerde zonnepark zonder financiële participatie ligt in Limburg. Het heeft een geïnstalleerd vermogen van 1-5 MW en is gerealiseerd in 2020.

Bij aanvang van het project in 2018 is wel gesproken over verschillende vormen van financiële participatie. De ontwikkelaar biedt altijd financiële participatie aan. Er was bij dit zonnepark te weinig interesse vanuit omwonenden. Zo was er bijvoorbeeld geen lokale energiecoöperatie, waardoor het lastig werd om lokale stroom aan te bieden.

Er zijn bij dit zonnepark ook maar weinig omwonenden die in de directe buurt van het zonnepark wonen. Het gebied ligt namelijk tussen een snelweg en een bos in. Omwonenden binnen een straal van 1 kilometer zijn geïnformeerd over de komst van het zonnepark. Het ging daarbij om zo'n 20 huishoudens. De direct omwonenden zijn 1 huishouden en 1 camping. Het huishouden dat aan het zonnepark grenst, kreeg 95 zonnepanelen voor op het dak. Met de camping zijn afspraken gemaakt over de inpassing van het zonnepark. Zo kwam er een aardenwal in de richting van de camping en mag de camping gebruikmaken van de recreatiezone tussen de wal en de camping. Er lag ook een fabriek naast het zonnepark, maar daar had men geen problemen met het zonnepark. Volgens de projectontwikkelaar is het huishouden ook na de regeling niet blij met het zonnepark en is de camping wel tevreden over de afspraken die gemaakt zijn.

Bijlage 2. Topiclijst straatgesprekken omwonenden

Intro

1. Woont u hier in de buurt?
2. Ik ben [naam] en voor RVO (Rijksdienst van ondernemend Nederland) doen we onderzoek naar hoe omwonenden denken over een zonnepark in de buurt.
3. Ik ben benieuwd naar uw mening over Zonnepark X, zou ik u paar vragen mogen stellen? Dat zal maar een paar minuten duren.

Tevredenheid zonnepark

4. Wist u dat er hier in de buurt een zonnepark is?
Zo nee, ga naar vraag 7.
5. Rijdt, fiets of wandelt u wel eens langs het zonnepark? Zo ja, wat denkt u dan?
6. Wat vindt u ervan dat er een zonnepark in de buurt is? Bent u er voorstander van?
7. Bent u zelf bezig met verduurzaming, bijvoorbeeld met het verduurzamen van uw woning, het afnemen van groene energie of het aanpassen van uw gedrag? *Binnen uw huishouden of familie, werk, bedrijf, etc.*
8. Bent u geïnformeerd over de komst van het zonnepark? Zo ja, hoe?
9. Had u het gevoel dat u mee kon denken over de keuzes die over het zonnepark zijn gemaakt? Bijvoorbeeld over waar het zonnepark kwam te liggen, hoe groen het park zou worden of hoe omwonenden ervan konden meeprofiteren?
10. Ervaart u voordeel van het zonnepark? En hoe? Wat voor voordeel krijgt u ervan?
11. Wist u dat omwonenden soms **voordeel** van een zonnepark kunnen ondervinden, bijvoorbeeld door korting te krijgen op hun energierekening of door een deel van de opbrengsten te ontvangen? Geldt dit ook voor u? Wat vindt u hiervan?
12. **Alléén bij zonnepark met financiële omgevingsparticipatie:** In deze buurt [situatie die van toepassing is]. Wist u hiervan? Doet u hieraan mee? Wat vindt u ervan?
13. Zitten er voor u ook nadelen aan de komst van het zonnepark? Zo ja, welke?
14. Hoe weegt u de voor- en nadelen? Zijn de voordelen voor u groter dan de nadelen?
15. Wat zou de gemeente kunnen doen om te zorgen dat u de voordelen groter vindt (dan de nadelen)?

Bijlage 3. Topiclijst interviews contactpersonen zonneparken

Intro (bij het maken van afspraak)

1. Voorstellen en uitleg onderzoek/interview

Achtergrond

2. Realisatie project
3. Daadwerkelijke start project
4. Ligging (kaartje van het zonnepark? Ver/dicht bij het centrum?)

Financiële omgevingsparticipatie

5. Welke participatievorm hadden jullie bij de start van het project in gedachten en welke vorm is het uiteindelijk geworden? Zijn er nog andere vormen overwogen?
6. Komt er in het vervolg nog een andere vorm van participatie? Is er een termijn voor de omgevingsparticipatie afgesproken?
7. Zijn omwonenden betrokken geweest bij de besluitvorming en realisatie van het zonnepark?
8. Zijn omwonenden geïnformeerd of betrokken bij de keuzes in financiële omgevingsparticipatie? Hoe?
9. Hoe werkt de financiële omgevingsparticipatie? *Bij zonneparken zonder financiële participatie: Waarom is er niet gekozen voor financiële omgevingsparticipatie?*
10. Wie doen er mee? Voor welke burgers/omwonenden is het relevant/van toepassing?
11. Financiële participatie: Is het open voor omwonenden alleen of voor alle inwoners van Nederland? Zijn het veel/weinig omwonenden?
12. Welke keuzes hebben burgers/omwonenden om deel te nemen?
13. Bij omgevingsfonds: Wie besluit wat er met het omgevingsfonds gebeurt? Wie beheert het omgevingsfonds?
14. Wat heb je ervan geleerd en hoe zou je het nu doen als je het over zou doen?

Burgertevredenheid

15. Heeft u de indruk dat omwonenden blij zijn met het zonnepark/overlast ervaren?
16. Wat zou je als tip willen meegeven om burgertevredenheid te verhogen bij nieuwe projecten? / Wat heb je geleerd?

think. do. connect.

E:M+MA.

Wijnhaven 88

2511 GA Den Haag

070 - 87 00 460

info@emma.nl

www.emma.nl

Volg ons op [Facebook](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#)